

Rotaļnodarbība

Metodika nodarbībai par vardarbību un aizliegtām darbībām

Rīga, 2016

IEVADS

Rotaļnodarbības metodika ir programmas “NĒ VARDARBĪBAI” ietvaros izstrādāts g pedagoga un bērnu darba materiāls darbam grupā pirmsskolas izglītības iestādēm.

Rotaļnodarbības metodikas izstrādē tika apkopota Norvēģijas nevalstiskās organizācijas Stine Sofies Stiftelsen daudzu gadu pieredze, vadot nodarbības pirmsskolas izglītības iestādēs par emociju, bērna drošības un vardarbības jautājumiem. Tika konstatēts, ka nereti pirmsskolas izglītības iestāžu personāls nav sagatavots, lai runātu ar izglītojamo par sensitīviem jautājumiem kā viņa sajūtas, pārdzīvojumi un emocijas, jo tas prasa noteiktu uzticības saiknes izveidošanu.

Šī grāmata nav paredzēta tikai bērniem, kas cietuši no vardarbības. Šīs rotaļnodarbības mērķis ir veidot bērnu izpratni par aizliegtu rīcību un drošības apsvērumiem, lai preventīvi ļautu bērnam apgūt rīcību apdraudējuma risku mazināšanai pirmsskolā, sabiedrībā, uz ielas, u.c. Metodika piedāvā savu skatījumu uz nodarbības ieviešanas minimālām prasībām, bet tā ir brīvi pilnveidojama atbilstoši bērnu vajadzībām un iestādes mērķiem.

Šī metodikair izdota ar Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta un Latvijas valsts finansiālu atbalstu.

Par metodikas saturu atbild biedrība “Attīstības centrs ģimenei” sadarbībā ar Norvēģijas partneri Stine Sofies Stiftelsen.

Noteikumi rotaļnodarbības vadībai pirmsskolā

Rotaļnodarbības ieviešanas gaitā speciālisti ir veikuši savas pieredzes apkopojumu un veiksmīgai rotaļnodarbības vadīšanai rekomendē ņemt vērā šādus apsvērumus:

- Rotaļnodarbība ir piemērota bērniem, sākot no trīs gadu vecuma, jo šajā vecumposmā ir pietiekamas valodas zināšanas, spēja socializēties un spēja koncentrēties. Jaunākiem bērniem nodarbība var tikt ieviesta tikai izvēloties atsevišķus elementus
- Bērni vienmēr vēlēties parunāties – dalīties ar savu pieredzi, sajūtām – visā rotaļnodarbības gaitā. Uzklusiet viņus un sasaistiet viņu teikto ar rotaļnodarbības saturu. Ir svarīgi, lai bērns justos saklausīts.
- Ļaujiet bērniem darboties patstāvīgi, izteikt spriedumus, diskutēt, kas tādējādi stiprina viņu izpratni par tēmu
- Izmantojiet abstraktu vēršanos un stāstījumu caur trešo personu, jo nereti bērniem ir vieglāk projicēt situācijas uz abstraktu tēlu, nevis sevi vai rotaļnodarbības vadītāju
- Iesaistiet sarunā un darbā grupas audzinātāju, ja grupai ir laba dinamika. Tas ļaus audzinātājam turpmāk turpināt jūsu aizsākto tematiku.
- Sagatavojiet uzskates materiālus viegli un ērti saliktā pārnēsājamā somā, jo procesa gaitā jūs varat mainīt savas atrašanās vietas grupā
- Nenovērsiet uzmanību no rotaļnodarbības, veidojot fotogrāfijas vai video, jo tehnoloģijas var novērst bērnu interesi no saturiskā darba
- Ja jūs rotaļnodarbības laikā dzirdat vai sajūtat kādā bērņā trauksmes pazīmes, pēc nodarbības pārrunājiet to ar audzinātāju vai iestādes vadību – nereti šāda reakcija ir bērnam, kas ir saskāries ar vardarbību tieši.
- Atcerieties, ka nodarbības mērķis ir kopīgi mācīties. Prieks, smaids un komunikācija sagādā lielu gandarījumu ne tikai bērnam, bet arī pieaugušajam!

1.solis. Iepazīšanās

Nepieciešams apzināties, ka speciālista, kas ikdienā ar konkrēto bērnu grupu nestrādā, ienākšana var bērnam radīt gan trauksmi, gan interesi. Tāpēc svarīgi bērnam pateikt atbildes uz diviem jautājumiem – Kas tu esi un kāpēc tu esi ieradies. Lai atvieglotu iepazīšanās procesu, tiek piedāvāts īstenot šādu norises plānu.

Procesa vadītājs	Nepieciešamie resursi	Gaita
Speciālists	Leļļu teātra komplekts	Speciālists kopā ar grupas audzinātāju ienāk telpā un sasveicinās ar bērniem, uz rokas uzliekot bērna lelli. Sasveicinieties Vērsieties pie lelles – pasakiet, uz kuriem esat apbraukuši (vecākām grupām ļaujiet pašiem pateikt) un pastāstiet bērniem, ka lelle (dodiet viņai pirms tam vārdu) iet leļļu bērnu dārzā, taču viņam vienmēr gribas aizbraukt arī uz citiem bērnu dārziem, lai iepazītu arvien jaunus bērnus. Lelle ņem līdzi savos ceļojumos arī visu savu ģimeni, tikai pagaidām viņi vēl krāmē no mašīnas mantas, tāpēc lelle labprāt iepazītos ar pārējiem bērniem. Palūdziet bērniem pateikt savus vārdus (grupas drošākie bērni vēlēsies labprāt iesaistīties sarunā).
Bērni	Vārdu / Simbolu zīmītes	Ļaujiet bērniem ērti apsēsties aplī uz zemes, veidojot nepiespiestu gaisotni. Lelle tik daudz bērniem vienlaicīgi satiek reti, tāpēc ļoti gribētu atcerēties katru no viņiem. Palūdziet, lai bērni uz iepriekš sagatavotām lapiņām uzraksta savus vārdus vai simbolus (piemēram, sirsniņu). Pēc tam ļaujiet bērnam to pielīmēt pie sava apģērba.

2.solis. Ko nozīmē vārds “AIZLIEGTS”

Procesa vadītājs	Nepieciešamie resursi	Gaita
Speciālists	Lelles	Apsēdieties aplī un uzvelciet uz katras rokas mātes un bērna lelles. Veidojiet sarunu starp lellēm, kurās bērna lelle sūdzas apkārt esošajiem bērniem, ka vakardien kāpis pāri sētai kaimiņu dārzā un sasitis kāju. Tā vietā, lai mamma viņu pažēlotu, viņš ir ticis norāts. Mamma lelle jautā bērna lellei, kāpēc tas ir pārkāpis viņas iepriekš noteikto aizliegumu kāpt pāri sētai. Pajautājiet visiem bērniem, vai viņi zina, ko nozīmē vārds “Aizliegts”.
Bērni	-	Liela daļa bērnu uz šo jautājumu atbildēs ar vārdiem – nedrīkst; ja izdara ko aizliegto, jāstāv kaktā; saldumi, u.c.
Speciālists	-	Pajautājiet, vai bērni var nosaukt konkrēti, kas ir aizliegts?
Bērni	-	Bērni sauc dažādas situācijas, taču īpaši nepieciešams veicināt, lai bērni nosauc šādas: <ul style="list-style-type: none"> - Darīt pāri, fiziski ietekmēt; - Ņemt bez atļaujas; - Spēlēt ar bīstamām ierīcēm – elektrību, ķīmiskajiem līdzekļiem; - Veidot saskarsmi ar svešiniekiem bez pieaugušo atļaujas. Pie katras bērna nosauktās aizliegtās darbības mudiniet bērnu paskaidrot, kāpēc šī darbība ir aizliegta un kā tā var ietekmēt bērnu.
Speciālists	Lelle (tētis un bērns)	Veidojiet sarunu starp lellēm, bērna lellei pasūdzoties, ka bērniem ir ļoti daudz aizliegumu. Tēva lelle atbild, ka aizliegumi ir ne tikai bērniem, bet arī vecākiem. Aiciniet padomāt bērnus, kādi ir aizliegumi vecākiem.
Bērni	-	Šajā sadaļā bērniem ir grūti sniegt

		<p>savas atbildes, jo vecāki šajā vecumposmā ir ar augstu autoritāti un nereti bērni uzskata, ka viss ko dara vecāki vai pieaugušie ir pareizi.</p> <p>Mudiniet bērnus izteikt šādas atbildes:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aizliegts fiziski iespaidot bērnus; - Aizliegts nerūpēties par bērnu (mājām, dzīvnieku, ...); - Aizliegts vadīt automašīnu reibumā.
<p>Speciālists</p>	<p>-</p>	<p>Pajautājiet bērnam, ko nozīmē aizliegts attiecībā uz bērna fizisku ietekmēšanu. Lielākā daļa bērnu teiks, ka nedrīkst sist bērnu.</p> <p>Atgādiniet, ka sāp ne tikai sitieni, bet arī verbāls aizskārums. Tāpat atgādiniet bērnam, ka viņa ķermenis ir tikai viņam piederošs, tāpēc pieaugušais ne tikai nedrīkst sist bērnu, bet arī pieskārties bērnam, kur tas ir nepatīkami, piemēram, pie dzimumorgāniem.</p> <p>Atrunājiet, ka tas ir pieļaujams tikai, ja to dara vecāki vai ārsti higiēnas vai ārstniecības situācijās.</p>

3.solis. Bīstami – Nav bīstami

Procesa vadītājs	Nepieciešamie resursi	Gaita
Speciālists	Izdales kartiņas, krītiņi, lipekļi, siena, iepriekš sagatavotas kartiņas ar ikdienas situācijām (bērns ēd pie galda, ģimene dodas pārgājienā, u.c.), sagatavotas kartiņas ar attēlu, kur pieaugušais sit bērnu, attēlu, kur pieaugušais vilina bērnu ar suni rokās, attēls ar pieaugušo, kas aizskar bērna dzimumorgānus	Pastāstiet bērniem, ka aizliegumi vienmēr ir bieži saistīti ar dažādām situācijām, kas ir bīstamas. Aiciniet bērnus iedomāties situācijas, kad viņi jutušies briesmās vai sajutuši apdraudējumu un atainot tās uz kartiņām. Lielākā daļa no bērnu sagatavotajām ilustrācijām nebūs izprotamas, tāpēc pēc viņu individuālā darba aiciniet katru no viņiem pastāstīt, kas attēlā ir parādīts.
Bērni	Sazīmētās kartiņas	Bērni stāstīs jums par kartiņām un lielākā daļa no situācijām būs: <ul style="list-style-type: none"> - Apdraudējums tumsā - Apdraudējums no dzīvnieka (parasti suņa) - Spēlēšanās ar bīstamām ierīcēm (parasti plīts) Uzklausiet visas ieceres, paskaidrojiet un izrunājiet ar bērniem, kuras nav uzskatāmas par bīstamām.
Speciālists	Sazīmētās bērnu kartiņas un iepriekš sagatavotās kartiņas	Aiciniet bērnus pielīmēt atbilstošās divās nodalītās vietās kartiņas, kas atspoguļo bīstamību un tās, kas atspoguļo ne bīstamas situācijas. Šajā posmā bērni arī uzsāk aktīvu sarunu ar speciālistu, stāsta par dažādām situācijām, kuras atbilst nosauktajām. Ieklausieties bērnos un izvērtējiet nepieciešamību turpināt ar bērnu sarunu individuāli vēlāk.

4.solis. Katram savi noteikumi

Procesa vadītājs	Nepieciešamie resursi	Gaita
Speciālists	Kaķa un suņa lelles	<p>Kad visas bīstamās situācijas ir saliktas pie sienas, paņemiet dzīvnieku lelles un veidojiet to dialogu.</p> <p>Ļaujiet suņa lelei pateikt, ka viņš nejūtas labi, ka viņu uzskata par apdraudējumu. Reflektējot kaķis saka, ka viņam pašam bieži vien jānūk prom no suņa, bet aiz bailēm tas neko nevar iesākt.</p> <p>Ļaujiet kaķa lelei vērsties pie bērniem un pajautāt, vai viņi zina, kas jādara situācijā, kad tevi apdraud suns?</p>
Speciālists	Sagatavots attēls ar telefona aparātu, mammas attēlu, māju attēlu, cilvēka (vēlams gados) attēls; sagatavots liels papīrs ar 4 blokiem – pieaugušā (svešinieka) attēlu, vecāku attēlu, pagalma attēlu un iekštelpu attēlu	<p>Bērni sniegs dažas versijas (jāskrien prom, nedrīkst dzīvnieku aiztikt, u.c.). Uzsveriet, ka tāpēc ir ļoti svarīgi zināt, kāds ir noteikums, kas jāievēro, katrā atsevišķā briesmu gadījumā.</p> <p>Atbilstoši lielās ilustrācijas blokiem, izrunājiet, kāda ir rīcība, ja briesmas ir iestājušās. Sāciet ar iekštelpām, tad ārējo vidi, svešinieku un noslēgumā – vecākus (atgādiniet, ka tas attiecas arī uz citiem ģimenes locekļiem vai pedagogu). Katrā grupā vajag limitēt briesmu gadījumus līdz trim.</p> <p>Visbiežāk izmantotie ir:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Iekštelpās – ugunsgrēks, sadzīves ķīmija, elektrība; - Pagalmā – pazušana (apmaldīšanās un vecāku pazaudēšana), piekaušana, mantu (atslēgu) pazaudēšana - Svešinieki – došanās līdz nepazīstamam cilvēkam; zvans pie durvīm, kad vecāku nav klāt; svešinieki rotaļlaukumā; - Vecāki (vai pazīstams pieaugušais) – fiziska

		<p>ietekmēšana; kliegšana; nepiedienīga aizskaršana.</p> <p>Ilustrēšanai izmantojiet bērnu kartītes vai savējās.</p> <p>Aiciniet bērnus iztēloties, kas būtu jādara šajās situācijās un attiecīgi piedāvājat šādas izvēles:</p> <ul style="list-style-type: none">- Jāmeklē, jārunā ar kādu no vecākiem (mātes attēls);- Jāzvana, steidzami jāmeklē palīdzība pie kaimiņiem (telefona attēls);- Jādodas uz mājām un jāmeklē palīdzība tur (māju attēls)- Jāpastāsta tuvākajam vai uzticamam pieaugušajam (cilvēka attēls). <p>Ļaujiet bērniem izvietot katrā blokā savas kartītes (var būt vairākas), argumentējot un ļaujot viņiem paskaidrot savu izvēli.</p>
--	--	--

5.solis. Spēlējam kopā bumbu!

Paņemiet un uzlieciet uz rokas bērnu lelles. Vērsieties pie grupas, ļaujot lellēm teikt, ka nu gan viņi gribētu labprāt uzspēlēt bumbu. Pajautājiet, vai grupā ir bumba.

Ja bumba ir, uzspēlējiet kopā ar bērniem ripināšanu un vārdu atcerēšanos.

Ja grupā bumbas nav, tad uzspēlējiet kādu aktīvo rotaļu (piemēram, rādot grupai fizisku vingrinājumu viena bērna izpildījumā, visiem tas jāatkārto).

Šajā laikā, kad bērnu uzmanība tiek pārslēgta uz citu aktivitāti, mēģiniet aprunāties individuāli ar bērniem, kuru atbildes jūsos rada bažas vai uztraukumu par viņu drošības izpratni.

Ja bērns šo sarunu nevēlas turpināt, izrunājiet savas šaubas ar audzinātāju.

NOLĒGUMĀ

Bērna drošības izpratnei ir tieša saistība ar viņam pieejamo informāciju, tāpēc savā darbā mēs iesakām izmantot arī dažādus uzskates un darba materiālus, kas ļauj mums veidot šo informācijas un izpratnes bāzi.

Mūsu ikdienā izmantotie līdzekļi:

- Emociju grāmata (autors – Attīstības centrs ģimenei)
- “Domā par...” (autors – Stine Sodie Stiftelsen)
- Drošuļa Džimbās materiāli (autors – centrs Dardedze)
- Asociatīvās kārtis (izplatītājs – Rīgas Gešaltterapijas institūts)

PAR AUTORIEM

Biedrība “Attīstības centrs ģimenei” ir nevalstiskā organizācija, kas kopš 2009.gada īsteno sociālās iekļaušanas un izglītības attīstības pasākumus, nodrošinot kā individuālu, tā grupu un iestāžu atbalstu veidojot bērnam draudzīgu un drošu attīstības un dzīves vidi.

Programmas “NĒ VARDARBĪBAI” izstrāde tika uzsākta 2015.gadā, nodrošinot iespēju dažādos izglītības līmeņos pedagogiem sniegt atbalstu izglītojamo psihoemocionālās situācijās, vienlaikus stiprinot izglītības iestādes lomu agrīnas vardarbības (emocionālās, fiziskās, mobinga izglītības iestādēs, seksuālās) iespējamā noteikšanā, apliecinot, ka agrīna šādas vardarbības diagnostika un bērnu izglītošana par vardarbības jautājumiem ievērojami samazina sekas, kas rodas vēlīnā bērna vecumposmā.

Programmas materiāli ir pieejami pirmsskolām un izglītības iestādēm pēc pieprasījuma un biedrība nodrošina izbraukuma nodarbības grupā ar bērniem, viņu vecākiem un speciālistiem par efektīvu izglītošanu vardarbības atpazīšanā un novēršanā.

Sīkāka informācija

Biedrība “Attīstības centrs ģimenei”

Zasulauka iela 11, Rīga, LV-1046

www.dc4f.lv

E-pasts: info@dc4f.lv